

GARANȚIILE PROCESUALE ALE DREPTURILOR VICTIMEI INFRAȚIUNII

Tatiana VIZDOAGĂ,

doctor în drept, conferențiar universitar

Departamentul Drept Procedural, USM

Rezumat: *Săvârșirea unei infracțiuni duce nemijlocit la nașterea unui raport juridic de drept penal substanțial. Constituirea raportului în cauză solicită apariția necesității pedepsirii persoanei responsabile de săvârșirea faptei penale și obligația acesteia de a suporta urmările prejudiciabile ale infracțiunii. Or, procesul penal are ca scop protejarea persoanei, a societății și statului de infracțiuni și orice persoană care a săvârșit o infracțiune trebuie să fie pedepsită potrivit vinovăției sale.*

În legătură cu necesitatea apărării drepturilor fundamentale, protecția drepturilor victimelor în cadrul procesului penal a devenit una dintre cele mai importante preocupări.

Prezentul studiu pune în evidență, o dată în plus, că declanșarea procesului penal, depinde de persoana prejudiciată prin faptele infracționale ale persoanei responsabile de săvârșirea infracțiunii, acest fapt datorându-se interesului victimei de a sesiza organele de drept despre săvârșirea infracțiunii, dorința de a pedepsi infractorul, precum și de a obține repararea prejudiciului cauzat prin infracțiune.

Cuvinte-cheie: *victimă, proces penal, drepturi, garanții procesuale.*

Summary: *Committing a crime directly leads to the appearance of a substantial criminal law report. The establishment of the report in the cases requires the appearance of the need to punish the person responsible for committing the criminal acts and the obligation to bear the prejudicial consequences of the crimes. Or, the criminal process aims at protecting the persons, the society and the state from crimes and any person who committed or committed the crime must be punished according to his guilt.*

With regard to the need to defend fundamental rights, the protection of victims' rights in criminal proceedings has become one of the most important concerns.

The present study highlights, once again, that the initiation of criminal proceedings depends on the person harmed by the criminal acts of the persons responsible for the crime, this fact being due to the victim's interest to notify the law enforcement about the crime, the desire to -and do. punish the offense as well as to obtain reparation for the damage caused by the offense.

Keywords: *victim, criminal trial, rights, procedural guarantees.*

Dicționarul explicativ al limbii române [1] definește victima ca fiind persoană care suferă chinuri fizice sau morale ca urmare a greșelilor sale sau ale altora ori a unor catastrofe naturale; persoană care suferă un prejudiciu ori o atingere a vieții, sănătății sau integrității sale fizice ca urmare a unei fapte ilicite săvârșite de altcineva.

Potrivit Directivei 2012/29/UE de stabilire a unor norme minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor criminalității [2] "(9) Criminalitatea reprezintă un prejudiciu pentru societate și, în

aceea și măsură, constituie o încălcare a drepturilor individuale ale victimelor. Ca atare, victimele criminalității ar trebui să fie recunoscute și tratate cu respect, atenție și profesionalism, fără a fi discriminate în vreun fel pe baza oricărui motiv cum ar fi rasa, culoarea, originea etnică sau socială, trăsăturile genetice, limba, religia sau credința, opiniile politice sau de oricare altă natură, apartenența la o minoritate națională, bunurile de care dispune, nașterea, handicapul, vârsta, genul, identitatea de gen și modalitatea de exprimare a genului, orientarea sexuală, statutul acestora din punctul de vedere al reședinței sau sănătatea. În toate contactele cu o autoritate competentă în contextul procedurilor penale și cu orice serviciu care intră în contact cu victimele, precum un serviciu de sprijinire a victimelor sau de justiție reparatorie, ar trebui să se țină seama de situația personală și de necesitățile imediate, vârsta, genul, eventuala dizabilitate și de maturitatea victimelor criminalității, respectându-se totodată pe deplin integritatea lor fizică, mentală și morală. Victimele criminalității ar trebui să fie protejate împotriva victimizării secundare și repetate, precum și împotriva intimidării și a răzbunării, să primească sprijin adecvat pentru a se facilita recuperarea lor și să beneficieze de un acces suficient la justiție”.

„(19) O persoană ar trebui să fie considerată victimă indiferent dacă autorul infracțiunii a fost identificat, arestat, urmărit în justiție sau condamnat și indiferent de legătura familială dintre aceștia. Este posibil ca membrii familiei victimelor să sufere de asemenea vătămări ca urmare a săvârșirii infracțiunii. În special, membrii familiei unei persoane al cărei deces a fost cauzat în mod direct de o infracțiune ar putea suferi prejudicii ca urmare a infracțiunii. Astfel de membri de familie, care sunt victime indirecte ale infracțiunii, ar trebui prin urmare să beneficieze și ele de protecție”.

„(20) Rolul victimelor în cadrul sistemului judiciar penal și posibilitatea acestora de a participa activ în procedurile penale variază de la un stat membru la altul, în funcție de sistemul național, și sunt determinate de unul sau mai multe dintre următoarele criterii: stabilirea în cadrul sistemului național a statutului juridic de parte în procedurile penale; victimei îi revine obligația juridică de a participa activ în procedurile penale sau este solicitată în acest sens, de exemplu în calitate de martor; sau victima beneficiază de un drept legal în temeiul dreptului intern de a participa activ în procedurile penale”.

Legiuitorul definește categoria procesuală de victimă în art. 58 alin.(1) C.proc.pen., stabilind că *se consideră victimă orice persoană fizică sau juridică căreia, prin infracțiune, i-au fost aduse daune morale, fizice sau materiale. Victima are un interes în cadrul procesului penal și este interesată în rezultatele acestuia.* [3]

Potrivit surselor de specialitate [4, p.117] așteptările victimelor de la procesul penal privesc patru componente de bază: a) *retribuția*, prin atragerea la răspunderea penală și pedepsirea celui care s-a făcut vinovat de comiterea infracțiunii; b) *protecția*, prin instituirea măsurilor respective pentru a împiedica

făptuitorul să mai săvârșească infracțiuni față de victimă; c) *apărarea socială*, prin exercitarea datoriei civice de prevenire a comiterii de noi infracțiuni și, d) *despăgubirea*, prin repararea prejudiciilor materiale și/sau morale cauzate prin infracțiune.

Victimele infracțiunilor în procesul penal trebuie să beneficieze de informații, de sprijin și protecție adecvate, fiind în măsură să participe, în condițiile legii, în cursul urmăririi și a judecării cauzei penale, cu rezerva de a se constitui în calitate de parte vătămată și/sau în calitate de parte civilă.

În legătură cu participarea sa în procesul penal, în special, victima dispune de dreptul de a fi informată și sprijinită de la primul contact cu autoritățile competente. Astfel, printre drepturile centrale ale victimei se înscrie înregistrarea imediată a sesizării despre infracțiune. În acest sens, organul de urmărire penală care a primit sesizarea, inclusiv cea declarată oral, eliberează imediat victimei un certificat, în care, se vor conține date privitor la numărul de înregistrare, numele, prenumele petiționarului (denumirea persoanei juridice), funcția și numele celui care a primit sesizarea, denumirea și adresa organului de urmărire penală, telefonul de serviciu și timpul când acestea au fost înregistrate. Certificatul include două părți, dintre care una se eliberează victimei, iar alta obligatoriu rămâne și se păstrează la organul care a recepționat sesizarea. Certificatul nu se eliberează în cazul parvenirii sesizării prin oficiul poștal. Se va avea în vedere că victimele care doresc să formuleze o plângere referitoare la o infracțiune și care nu înțeleg sau nu vorbesc limba de procedură au posibilitatea de a formula plângerea într-o limbă pe care o înțeleg sau primesc asistența lingvistică necesară prin intermediul unui traducător.

Orice plângere ce oferă temei de a presupune că victima a fost supusă acțiunilor de tortură, tratament inuman sau degradant, prevăzute la art. 166¹ C.pen., urmează a fi prezentate sau transmise imediat procurorului pentru a fi examinate în conformitate cu art. 274 alin. (3¹) C.proc.pen.

Refuzul organului de urmărire penală de a primi plângerea privind pregătirea ori săvârșirea unei infracțiuni poate fi contestat de către persoana care a depus plângerea conform art. 298 și, respectiv, art. 299¹ C.proc.pen., la procuror sau, după caz, la procurorul ierarhic superior, în termen de 15 zile de la data la care i s-a adus la cunoștință ordonanța respectivă. Ordonanța procurorului sau a procurorului ierarhic superior poate fi contestată la judecătorul de instrucție în termen de 10 zile de la data la care i s-a adus la cunoștință ordonanța respectivă.

Victima este în drept să prezinte documente și obiecte, conținutul și proprietățile cărora adevăresc săvârșirea faptei penale sau mărturisesc despre aceasta. La necesitate, victima este în drept să adreseze o cerere suplimentară privitor la vătămarea intereselor sale.

Un aspect nu mai puțin important se referă la dreptul de a primi informații cu privire la propria cauză. Victima va fi informată despre rezultatele soluționării, în mod special despre neînceperea urmăririi penale (alin. (5) al art. 274 C.proc.pen.). Ordonanța de neîncepere a urmăririi penale poate fi

atacată la judecătorul de instrucție în modul prevăzut de art. 313 C.proc.pen. Plângerea poate fi înaintată judecătorului de instrucție la locul aflării organului care a admis încălcarea, în termen de 10 zile de la data la care victima a luat cunoștință de rezultatul examinării plângerii sau de la data expirării termenului prevăzut de lege la care urma să primească răspuns la plângere.

Judecătorul de instrucție, considerând plângerea întemeiată, adoptă o încheiere prin care obligă procurorul să lichideze încălcările depistate ale drepturilor și libertăților omului sau considerând-o neîntemeiată – o respinge. Cea din urmă poate fi atacată cu recurs la curtea de apel în termen de 15 zile de la data pronunțării.

În cursul procesului penal victima persoană fizică, care a suportat daune morale, fizice ori materiale de pe urma infracțiunii, este în drept, potrivit art. 59 C.proc.pen., să ceară recunoașterea calității sale de parte vătămată; victima persoană fizică sau juridică, care a suportat prin infracțiune daune morale și materiale, poate cere, potrivit art. 61 C.proc.pen., recunoașterea calității procesuale de parte civilă.

În cazul infracțiunilor arătate la art. 276 C.proc.pen., asupra cărora urmărirea penală poate fi începută doar în baza plângerii prealabile (numite și cauze de acuzare privată), victima este în drept să decidă asupra declanșării procedurii de urmărire a făptuitorului. O garanție suplimentară este prevăzută la alin. (4) din norma citată, pentru cazurile în care victima care figurează într-un proces privitor la o infracțiune prevăzută în art. 276 alin.(1) C.proc.pen., din cauza incapacității sau a capacității de exercițiu limitate, a stării de neputință sau a dependenței față de bănuț sau din alte motive nu este în stare să-și apere drepturile și interesele legitime, procurorul pornește urmărirea penală chiar dacă victima nu a depus plângere.

Victima infracțiunilor arătate la art. 276 C.proc.pen., asupra cărora urmărirea penală se pornește în baza plângerii prealabile se poate împăca cu bănuțul, învinuțul, inculpatul. Pentru victimele incapabile, împăcarea se poate face numai de reprezentanții lor legali. Victimele cu capacitate de exercițiu limitată se pot împăca doar cu încuviințarea reprezentanților lor legali. Ținem să subliniem că victima se poate împăca și în cazul în care urmărirea penală a fost pornită de către procuror din oficiu.

Victima este în drept să solicite și să beneficieze în modul stabilit de art. 215 din CPP, de măsuri pentru asigurarea securității personale, a membrilor familiei ori a rudelor apropiate, în cazul când aceste persoane pot fi sau sunt amenințate cu moartea, cu aplicarea violenței, cu deteriorarea sau distrugerea bunurilor ori cu alte acte ilegale.

Față de victimele violenței în familie aflate în pericol de a fi supuse violenței sau altor acțiuni ilegale, inclusiv de distrugere a bunurilor lor, organul de urmărire penală sau procurorul au obligația să intervină neantârziat pentru a asigura obținerea măsurilor de protecție. În acest sens se depune un demers la instanța de judecată care este obligată, potrivit art. 215¹ alin.(3) C.proc.pen., printr-o încheiere, emisă

în decurs de 24 ore de la primirea cererii, să aplice ordonanță de protecție. Prin măsura respectivă se va oferi protecție victimei și copiilor ei, prin luarea în raport cu bănuitul, învinuitul, inculpatul una sau mai multe dintre următoarele măsuri: a) obligarea de a părăsi temporar locuința comună ori de a sta departe de locuința victimei, indiferent de dreptul de proprietate asupra bunurilor; b) obligarea de a sta departe de locul aflării victimei, la o distanță ce ar asigura securitatea victimei, excluzând și orice contact vizual cu ea sau cu copiii acesteia, cu alte persoane dependente de ea; c) interzicerea oricărui contact, inclusiv telefonic, prin corespondență sau în orice alt mod, cu victima sau cu copiii acesteia, cu alte persoane dependente de ea; d) interzicerea să se apropie de anumite locuri: locul de muncă al victimei, locul de studii al copiilor, alte locuri determinate pe care persoana protejată le frecventează; e) limitarea dispunerii unilaterale de bunurile comune; f) obligarea de a face un examen medical privind starea psihică și dependența de droguri/alcool și, dacă există avizul medical care confirmă dependența de droguri/alcool, de a face un tratament medical forțat de alcoolism/narcomanie; g) obligarea de a finaliza un program special de tratament sau de consiliere dacă o asemenea acțiune este determinată de instanța de judecată ca fiind necesară pentru reducerea violenței sau dispariția ei; h) interzicerea de a păstra și purta armă.

Organul afacerilor interne de la locul aflării bănuितului, învinuitului, inculpatului și a victimei are obligația de asigurare a respectării interdicțiilor impuse. În acest sens ordonanța de protecție i se va expedia imediat. Dacă a fost aplicată monitorizarea electronică, ordonanța de protecție se expediază imediat și organului de probațiune de la locul aflării bănuितului, învinuitului, inculpatului și a victimei.

Termenul pentru care sunt aplicate măsurile de protecție este de pînă la 3 luni, cu posibilitatea de a fi prelungit de instanță la cererea repetată ca urmare a comiterii faptelor de violență în familie sau ca rezultat al nerespectării condițiilor prevăzute în ordonanța de protecție.

La acțiunile procesuale la care participă victima este în drept să primească asistența juridică calificată de la un avocat ales.

Art. 58 alin.(4) C.proc.pen., amplifică drepturile victimei care a suferit de pe urma infracțiunilor deosebit de grave, adică fapte săvârșite cu intenție pentru care legea penală prevede pedeapsa maximă cu închisoarea pe un termen ce depășește 15 ani sau excepțional de grave - fapte săvârșite cu intenție pentru care legea penală prevede detențiune pe viață, contra persoanei indiferent de faptul dacă este recunoscută în calitate de parte vătămată sau parte civilă. În acest sens, victimei i-a fost stabilit: dreptul de a fi consultată de un avocat pe tot parcursul procesului penal; în cazul în care nu dispune de mijloace bănești pentru a plăti un avocat – să fie asistată de un avocat desemnat; să fie însoțită de o persoană de încredere alături de avocatul său, la toate acțiunile la care participă, inclusiv la ședințele închise; să primească o hotărîre judecătorească despre compensarea materială pentru prejudiciul cauzat prin infracțiune.

Pentru exercitarea drepturilor arătate nu are nici o valoare juridică faptul dacă i-a fost sau nu recunoscută victimei-persoană fizică calitatea de parte vătămată și/sau parte civilă.

În afară de reglementările generale, prevăzute în Codul de procedură penală, legislația noastră prevede și alte remedii de asigurare și protecție a drepturilor victimelor infracțiunilor.

Ținem să menționăm legea nr.137 din 29.07.2016 cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor [5], adoptată cu scopul de a crea cadrul legal pentru asigurarea unor condiții minime de reabilitare a victimelor infracțiunilor, precum și pentru protecția și asigurarea respectării drepturilor și intereselor legitime ale acestora.

Prin legea enunțată au fost stabilite *serviciile de suport*, prin care sunt cuprinse serviciile, publice sau private, oferite victimelor abuzului, violenței fizice, psihice sau sexuale.

În vederea oferirii asistenței pentru recuperare fizică, psihologică și socială, victimele infracțiunilor beneficiază de: a) consiliere informațională a victimelor infracțiunilor cu privire la drepturile sale și serviciile de care pot beneficia; b) consiliere psihologică; c) asistență juridică garantată de stat; d) compensare financiară de către stat a prejudiciului cauzat prin infracțiune.

Reglementările acestui instrument legislativ acordă o atenție sporită consilierii informaționale a victimelor infracțiunii cu privire la drepturile de care beneficiază. În acest sens colaboratorul organului de constatare la care se adresează victima pentru a face plîngerea privind infracțiunea săvîrșită, ofițerul de urmărire penală și procurorul care instrumentează cazul au obligația de a aduce la cunoștință victimei infracțiunii, în scris sau într-o altă formă accesibilă dacă o cer condițiile speciale ale victimei, informația privind: a) serviciile de suport de care poate beneficia victima, subiecții care acordă aceste servicii și condițiile generale de acordare a acestora; b) organul de urmărire penală la care poate depune plîngerea privind infracțiunea săvîrșită împotriva sa; c) drepturile procesuale de care beneficiază în calitate de parte la procesul penal, conform Codului de procedură penală și Codului de executare; d) măsurile de protecție disponibile, conform prevederilor Codului de procedură penală și ale Legii nr. 105-XVI din 16 mai 2008 cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal. În acest sens se va întocmi un proces-verbal în care se va consemna îndeplinirea acestor acțiuni. Actul procedural este anexat obligatoriu la materialele procesului penal.

Serviciile sub formă de consiliere psihologică, în cazurile prevăzute în lege, se vor acorda victimelor infracțiunilor, la cerere, de către psihologii din cadrul subdiviziunilor teritoriale de asistență socială, al organizațiilor necomerciale sau al persoanelor juridice cu scop lucrativ care activează în domeniul reabilitării victimelor infracțiunii și care au fost cooptate în acest scop de către autoritățile publice locale sau de către ministerele de resort (sănătății; muncii și protecției sociale). În condițiile legii serviciile în cauză pot fi avansate de stat sau solicitate de beneficiari contra plată.

Totodată, legea menționată prevede expres acordarea asistenței juridice garantate de stat, cu stabilirea anumitor condiții. În privința victimelor torturii, tratamentului inuman sau degradant se evidențiază o prevedere aparte, în special că acestor categorii li se asigură dreptul la asistență juridică garantată de stat, necondiționat.

Au dreptul la compensație financiară victimele următoarelor infracțiuni: art. 145 C.pen. (omor intenționat), art. 146 C.pen. (omor săvârșit în stare de afect), art. 149 C.pen. (lipsirea de viață din imprudență), art. 151 alin. (4) C.pen. (vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății soldată cu decesul persoanei), art. 158 C.pen. (traficul de organe, țesuturi și celule umane), art. 164 alin. (3) lit. b) C.pen. (răpirea unei persoane care a cauzat din imprudență o vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății ori decesul acesteia), art. 165 C.pen. (traficul de ființe umane), art. 166 alin. (3) C.pen. (privațiunea ilegală de libertate), art. 166¹ C.pen. (tortura, tratamentul inuman sau degradant), art. 167 C.pen. (sclavia și condițiile similare sclaviei), art. 168 (munca forțată, în cazul în care infracțiunea este săvârșită asupra unui minor), art. 171–175 C.pen. (infracțiuni privind viața sexuală), art. 201¹ C.pen. (violența în familie), art. 206 C.pen. (traficul de copii), art. 208¹ C.pen. (pornografia infantilă), art. 208² C.pen. (recurgerea la prostituția practică de un copil). La stabilirea cuantumului prejudiciului cauzat victimei infracțiunii, statul are în vedere cheltuielile suportate de victime și cu compensațiile se acordă doar la înaintarea unei cereri și se iau în calcul: a) cheltuielile de spitalizare, tratament sau alte cheltuieli medicale suportate de victima infracțiunii; b) prejudiciul cauzat ochelarilor, lentilelor de contact, protezelor dentare și altor obiecte care constituie mijloace de realizare a funcțiilor unor părți individuale ale corpului uman; c) prejudiciul cauzat prin distrugerea sau deteriorarea bunurilor victimei infracțiunii sau prin deposedarea acesteia prin săvârșirea infracțiunii enumerate supra; d) prejudiciul cauzat prin pierderea capacității de muncă, dacă aceasta a fost provocată de faptele infracționale; e) cheltuielile de înmormântare a victimei infracțiunii, în cazul decesului acesteia. Pentru a primi satisfacție financiară, victima, precum și soțul, copiii și persoanele aflate la întreținerea persoanei decedate, sunt obligați să prezinte documentele care justifică cuantumul solicitat al compensației financiare pentru prejudiciul produs prin infracțiune.

În concluzie putem afirma că reglementările din actele normative analizate, dar și din alte legi, conțin garanții eficiente pentru a garanta faptul că victimele infracțiunilor beneficiază de informații, de sprijin și protecție adecvate și sunt în măsură să participe în procedurile penale.

Referințe:

1. Dicționarul explicativ al limbii române [Accesat: 14.12.2021] Disponibil: <https://dexonline.ro/definitie/victim%C4%83>

2. Directiva 2012/29/UE de stabilire a unor norme minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor criminalității a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012. [Accesat: 14.12.2021] Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0029&from=HU>
3. Codul de procedură penală al Republicii Moldova din 14.03.2003 [Accesat: 14.12.2021] Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=128660&lang=ro#
4. CUSSON, M. Criminologie, ed. Hachette, 2005, 160 p.
5. Legea nr.137 din 29.07.2016 cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor [Accesat: 14.12.2021] Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=105870&lang=ro